

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Rähä, Antti

Title: Suomi, Ruotsi ja 300 vuotta Uudestakaupungista : mitä muistellaan?

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © Rähä, 2021

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Rähä, A. (2021). Suomi, Ruotsi ja 300 vuotta Uudestakaupungista : mitä muistellaan?. Pohjolan historiankirjoitus : tiedeblogi Suomen ja muiden Pohjoismaiden historiografiasta, 15.7.2021. <https://pohjolanhistoriankirjoitus.blogspot.com/2021/07/>

Pohjolan historiankirjoitus

Tiedeblogi Suomen ja muiden Pohjoismaiden historiografiasta - ISSN 2737-1948

[Etusivu](#)
[Blogi & toimituskunta](#)
[Kirjoita blogiin!](#)
[Historiografista tutkimusta](#)

15.7.2021

Suomi, Ruotsi ja 300 vuotta Udestakaupungista – mitä muistellaan?

Antti Rähä

Suuri Pohjan sota (1700–1721) päättyi Ruotsin ja Venäjän välillä 30.8.1721 allekirjoitettuun Uudenkaupungin rauhansopimukseen. Rauhanneuvottelut käytiin venäläisten vaatimuksesta pahoin tuhoutuneessa Uudessakaupungissa, joka oli toiminut sodan aikana venäläisten linnoitettuna leirinä. Kaupungin torille neuvotteluja varten pystytetty rakennus oli tehty muutaman lähiympäristön talonpoikaistalon hirsistä ja muista rakennustarpeita. Rakennuksessa oli suuri neuvottelusali, johon venäläiset neuvottelijat tulivat rakennuksen itäpäädyistä ja ruotsalaiset länsipäädyistä. Vaikeat neuvottelut olivat käynnissä loppukeväästä 1721 alkaen läpi kesän.

Uudenkaupungin rauhansopimuksen 300-vuotismuistelu poikkeaa merkkivuoden 1809 kunniaksi Suomessa ja Ruotsissa vuonna 2009 järjestettyjen virallisten ja epävirallisten tilaisuuksien runsaudesta (ks. esim. **Märkesåret 1809 – Wikipedia**). Eroa selittävät osaltaan korona-ajan rajoitukset ja epävarmuustekijät, joita ei voi sivuuttaa kesän ja syksyn 2021 juhlallisuuksien ja muistotilaisuuksien suunnittelussa ja järjestämisessä. Haminan rauhan (1809) 200-vuotismerkkivuosi herätti juhlahumun ohessa keskustelua historiantutkimuksen tehtävästä osana kansakunnan muistia. Historiantutkijoiden tekemät valinnat menneisyyden tutkimisessa ja selittämisessä ovat heijastuneet väistämättä Haminan rauhan jälkeisten Suomen ja Ruotsin historiallisten vaiheiden ymmärtämiseen ja muutosten tulkintoihin. Valintoja seuraavat erilaiset näkökulmat ja (kansalliset) painotukset tarjoavat puolestaan erilaisia syitä muistella ja juhlistaa merkkivuosia. Vastaava havainto pätee myös Uudenkaupungin rauhan merkkivuoteen.

Kungliga biblioteketin ylläpitämä Ruotsin kirjastojen **Libris-tietojärjestelmä** tarjoaa hakusanalla *stora nordiska kriget* liki 930 osumaa. Suomen Kansalliskirjaston **Melinda-metatietovaranto** löytää puolestaan hakusanalla *stora nordiska kriget* 678 osumaa (hakusanalla *suuri Pohjan sota* 665 osumaa). Lukumäärien suhde on jopa odotettua pienempi, sillä jo Ruotsin suurempi tutkimusinfrastruktuuri historiatieteissä tekee väistämättä eroa maiden välille. Merkittävää on myös, että Libris-tietokannan hakutulos sisältää suuren määrän Suomesta puuttuvia 1700-luvun aikalaistekstejä. Hakusanan kohdentaminen koko sodasta rajatumminkin isoonvihaan paljastaa mielenkiintoisen (kansallisen) eron maiden välillä: Libris löytää hakusanalla *stora ofreden* 112 osumaa, kun taas Melinda hakusanalla *stora ofreden* 543 osumaa (hakusanalla *isoviha* 523 osumaa). Libris tarjoaa osuimen oheen vielä lisätiedon, jonka mukaan kolme tuotteliainta *stora ofreden* -kirjoittajaa ovat suomalaiset Johanna Aminoff-Winberg, Christer Kuvaja ja Eirik Hornborg.

Melinda- ja Libris-tietokantojen antamat määrälliset tiedot kertovat, mihin suomalainen ja ruotsalainen vuosia 1700–1721 käsittelevä historiantutkimus on painottunut. Suuren Pohjan sodan aika oli Ruotsissa 1900–2000-lukujen taitteessa laajan historiatieteellisen mielenkiinnon kohteena. Ajanjakson tunnetuin teos lienee Peter Englundin kirjoittama *Poltava – Berättelsen om en armés undergång* (1988,

Pohjolan historiankirjoitus

Tarkastele profiilia

BLOGIARKISTO

syyskuuta 2021 (1)

heinäkuuta 2021 (1)

kesäkuuta 2021 (1)

TUNNISTEET

1500-luku

1700-luku

1980-luku

aateli

arkistolaitos

Henrik Klaunpoika Horn

historia

historiakuva

historiankirjoitus

historiografia

Horn-suku

isoviha

Juhana-herttua

Kaarlo Blomstedt

kultuurihistoria

mentaliteettien historia

mentaliteettihistoria

metodologia

mikrohistoria

Ruotsi

Ruotsin valtakunta

Suomen historia

Suomi

suuri Pohjan sota

toimijuus

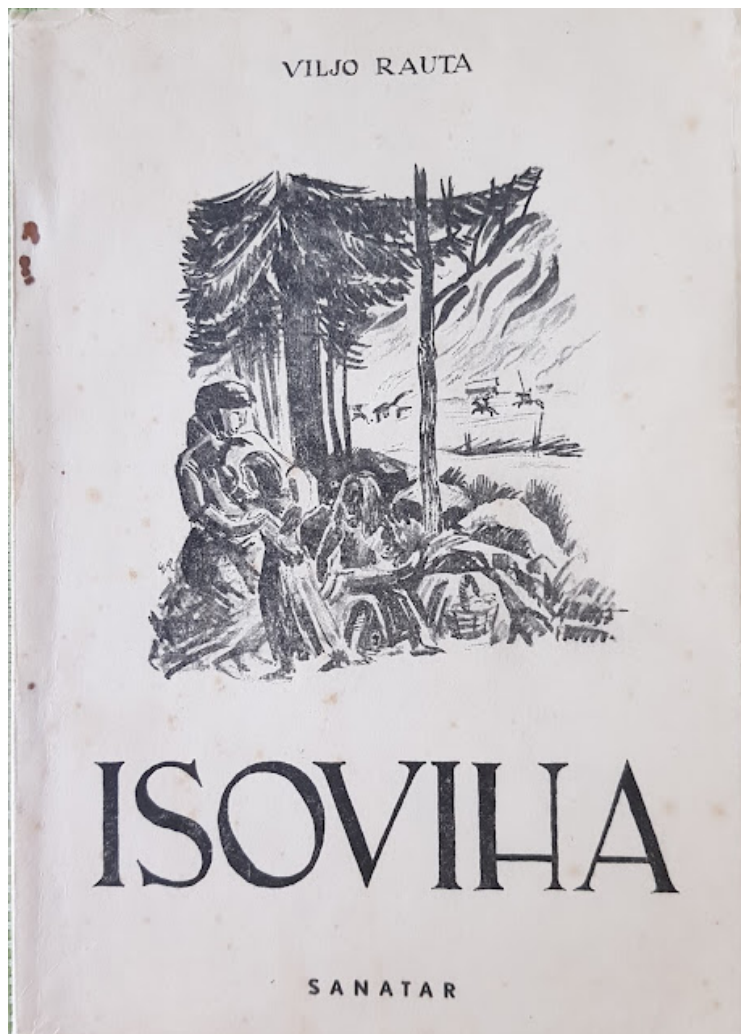
Uudenkaupungin rauha

varhaismoderni aika

väitöskirja

[*Pultava – Kertomus erään armeijan tuhosta*, 1989]). Valtiollis-poliittisesti painottuneiden näkökulmien jatkuvuudesta 2000-luvulla kertoo esimerkiksi mielenkiinto vastata kysymykseen, miksi Ruotsin suurvalta ”romahti” suuren Pohjan sodan myötä (esim. Ullgren 2008; Harrison 2019). Samalla, kun kiinnostus eri näkökulmista kuningas Kaarle XII:ta kohtaan on pysyvää (esim. Kronberg & Forsberg red. 2018), myös 1700-luvun alun viimeinen sota Tanskaa vastaan, tapahtumat Skoonessa sekä karoliinien hyökkäys Norjaan ovat olleet perinteisesti tutkimuksen keskiössä. Ruotsalainen vuosien 1700–1721 tutkimuskenttää ei sen sijaan pidä kiinteästi sisällään isonvihan (vuodet 1714–1721) historiaa, vaikka sen tapahtumat koskettivat merkittävää osaa Ruotsin valtakunnan väestöstä. Kokonaisuutena arvioiden 1700-luvun alun sota-aikaan keskittyneen tutkimuksen määrä on Ruotsissa viime aikoina ollut laskeva.

Suomalaiseen suuren Pohjan sodan historian tutkimuskenttään kuuluu erottamattomasti isoviha. Tämä käy ilmi jo Melinda-tietokannan *suuri Pohjan sota ja isoviha* -sanahauissa, joiden osumat sisältävät suuren määrän samoja nimekkeitä. Isonvihan historiakuva pohjautuu Suomessa K. O. Lindeqvistin *Isonvihan aika Suomessa* -teokseen (1919). Viimeisten vuosikymmenten kuluessa isonvihan vuosia ovat tutkineet eri näkökulmista esimerkiksi Raimo Ranta (1987) ja Christer Kuvaja (1999) kuten myös Kustaa H. J. Vilkuna (2005) ja Teemu Keskisarja (2019). Poliittis-hallinnollisten näkökulmien ohessa tavallisten ihmisten kohtalot ovat hyvin edustettuina tutkimuksissa. Suuren Pohjan sodan ja isonvihan aikaa käsittelevä suomalainen tutkimus ottaa länsinaapurin historiografiaa selkeästi kattavammin huomioon koko suurvallan, vaikka esimerkiksi 1700-luvun alun eteläisen Ruotsin tapahtumat saavat töissä korkeintaan mainintoja. Tapahtumien painoarvo koko 1700-luvun alun valtakunnan näkökulmasta ei kuitenkaan ole verrattavissa isonvihan aikaan Suomessa eikä puute osoittaudu siten kovin dramaattiseksi.

Viljo Rauta, *Isoviha*. (Kustannusosakeyhtiö Sanatar 1940). Viljo Raudan teoksen kansi edustaa suomalaista historiakuva suuren Pohjan sodan ajan tapahtumista. Sisällöllisesti tarkasteltuna teoksen sanoma on väritynyt sen julkaisuajankohtaa leimanneilla aikalaisnäkemyksillä Suomen itäisestä naapurista. Kuva: Antti Räihä.

Suomen ja Ruotsin 1700-luvun alun sota-aikaa käsittelevän historiografian vertailu osoittaa, kuinka yhteisestä menneisyydestä on olemassa erilaisia kansallisesti painottuneita historiakuvia. Sama havainto pätee suuren Pohjan sodan päättymisen 300-vuotisjuhallisuuksiin, sillä Ruotsissa merkkipäivä on mainostettu esimerkiksi määritelmällä ”År 2021 uppmärksammar det sista Nordiska kriget”. Tällaisessa ruotsalaisessa näkökulmassa suuren Pohjan sodan aikaa tarkastellaan ennen kaikkea Tanskan ja Norjan vastaisten (nyky-Ruotsin) alueiden kautta. Suurvallan kutistuminen Baltian, Inkerinmaan ja Karjalan alueiden menetyksen myötä ”vain” Pohjanlahden sisäänsä kätkenneeksi valtioksi, suomalaisten ”kärsimyshistoriasta” puhumattakaan, jäävät sen sijaan näkökulmina sivurooliin.

Viime vuosikymmenten suomalaisen ja ruotsalaisen historiantutkimuksen painopisteet ja näkökulmat aiemman tutkimuksen ohjaavaa roolia unohtamatta erottavat naapurimaiiden suuren Pohjan sodan aikaa käsittelevän historiografian toisistaan. Eroavaisuudet johtavat erilaisiin syihin muistella ja juhlistaa Uudenkaupungin rauhan 300-vuotista historiaa. Suomessa rauha esitetään vedenjakaja ennen kokemattoman ”perikadon” ja hitaan normalisoitumisen välillä, joiden kontekstina toimii Suomen paluu isonvihan venäläisajan jälkeen osaksi kutistunutta Ruotsin valtakuntaa. Ruotsissa näkökulmat painottuvat Narvan leijonaksi nimetyn kuningas Kaarle XII:n urotöihin ja kuolemaan sekä lopulta rauhanomaisen Pohjoismaisen yhteistyön alkupisteeseen, joka sai sinetin elokuisena päivänä Uudessakaupungissa vuonna 1721.

FT, Dos. Antti Rähkä (Jyväskylän yliopisto, historian ja etnologian laitos) toimii tutkijana hankkeessa *Yhteinen menneisyys, erilaiset tulkinnat: Bibliometrinen ja kvalitatiivinen analyysi varhaismodernista Ruotsin valtakunnasta Ruotsin ja Suomen historiografiassa 1860–2020 (Koneen Säätiö).*

Kirjallisuus

Englund, Peter, *Poltava – Berättelsen om en armés undergång*. Atlantis 1988.

Harrison, Dick, *Stormaktens undergång*. Historiska Media 2019.

Kangas, Tomi, *Uudenkaupungin ”siunattu” rauha 1721. Suuren Pohjan sodan ja isonvihan päätös*. Uudenkaupungin Merihistoriallinen yhdistys & Uudenkaupungin kulttuurihistoriallinen museo 1996.

Karonen, Petri, *Varhaismodernin Ruotsin tutkijat. Ruotsin ja Suomen yhteistä menneisyyttä koskevan tutkimuksen päälinjoiden, tutkimusalojen ja ohjaussuhteiden vertailu. Historiallinen Aikakauskirja* 118:2 (2020).

Keskisarja, Teemu, *Murhanenkeli. Suuren Pohjan sodan ihmisten historia*. Siltala 2019.

Kronberg, Klas & Forsberg, Anna Maria (red.), *Minnet av Narva. Om troféer, propaganda och historiebruk*. Nordic Academic Press 2018.

Kuvaja, Christer, *Försörjning av en ockupationsarmé. Den ryska arméns underhållssystem i Finland 1713–1721*. Åbo Akademis förlag 1999.

Lindeqvist, K. O., *Isonvihan aika Suomessa*. WSOY 1919.

Ranta, Raimo, *Viipurin komendanttikunta 1710–1721. Valtaus, hallinto ja oikeudenhoito*. SHS 1987.

Ullgren, Peter, *Det stora nordiska kriget 1700–1721. En berättelse om stormakten Sveriges fall*. Prisma 2008.

Vilkuna, Kustaa H. J., *Viha. Perikato, katkeruus ja kertomus isostavihasta*. SKS 2005.

Asiasanat: historiankirjoitus, historiografia, historiakuva, varhaismoderni aika, Ruotsi, Suomi, 1700-luku, suuri Pohjan sota, isoviha, Uudenkaupungin rauha

Pvm. 15.7.21.

Tunnisteet: 1700-luku, historiakuva, historiankirjoitus, historiografia, isoviha, Ruotsi, Suomi, suuri Pohjan sota, Uudenkaupungin rauha, varhaismoderni aika

Uudemmat tekstit

Etusivu

Vanhemmat tekstit

Tilaa: Blogitekstit (Atom)

Teema: Picture Window. Sisällön tarjoaa Blogger.